

Nobelprislektionen 2018

Bildspelsmanus – Ekonomipriset 2018

Sveriges Riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne

- År 1901 delades Nobelpriset ut för första gången. Det är ett pris i fem kategorier som instiftades av Alfred Nobel. Kategorierna är fysik, kemi, fysiologi eller medicin, litteratur och fred.
- Alfred Nobel valde alltså inte ekonomi som en av priskategorierna. Istället var det Sveriges Riksbank som i samband med sitt trehundraårsjubileum 1968 instiftade ett ekonomipris till minne av Alfred Nobel. Priset delades ut för första gången 1969 och heter Sveriges Riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne.
- Ekonomipriset delas ut samtidigt som Nobelpriset under samma högtidliga former.

Vilka belönas med ekonomipriset?

- Ekonomipriset tilldelas den eller de personer som utfört ett arbete av framstående betydelse inom ekonomisk vetenskap. Pristagarna har analyserat olika samhällsekonomiska problem och hittat sätt att lösa eller förstå dem.
- Exempel på pristagare är Daniel Kahneman (2002) som har använt forskning från både psykologi och ekonomi för att förstå hur människor fattar beslut, och Elinor Ostrom (2009) som har studerat samarbeten mellan människor kring allmänningar, det vill säga mark som ägs gemensamt. Ostrom har visat att det kan vara bättre att människorna som använder allmänningarna sköter dem än att de kontrolleras av staten.

Ekonomipriset 2018

- Ekonomi handlar om att få resurser att räcka till. Alla resurser är ändliga.
- Med hjälp av kunskap är det möjligt att använda resurserna på ett sätt som påverkar naturen så lite som möjligt och samtidigt få ett samhälle där människor får det bättre, både ekonomiskt och socialt.

2018 års ekonomipristagare

- William Nordhaus arbetar på Yale University och Paul Romer arbetar på Stern School of Business. Båda pristagarna är från USA.
- William Nordhaus modeller visar hur ekonomin och klimatförändringarna hänger ihop. Paul Romer har visat hur tekniska innovationer påverkas av vad som efterfrågas av marknaden och hur marknaden är reglerad.

Idéer, teknisk utveckling och ekonomisk tillväxt

- Hur kommer det sig att olika länder har olika hög tillväxt? Den frågan ställde sig Paul Romer när han började forska under 1980-talet.
- Svaret har enligt tidigare ekonomer varit genom teknisk utveckling. Människor i olika länder kommer på saker som leder till uppfinningar som i sin tur leder till ekonomisk tillväxt.
- Men, tidigare har ingen lyckats förklara hur det går till när människor uppfinnar saker som drar igång den ekonomiska tillväxten.
- Paul Romer lyckades med hjälp av sin forskning visa hur nya idéer kan utvecklas med hjälp av marknaden, och hur politikerna ska styra marknaden för att den ska fungera så bra som möjligt.

Marknad och teknisk utveckling

- Marknaden kan alltså driva på teknisk utveckling – om det går att tjäna pengar på nya idéer ökar chanserna att idéerna leder till teknisk utveckling. Men eftersom det är svårt att tjäna pengar på uppfinningar och utveckling som är fri för alla leder teknisk utveckling ofta till monopolsituationer, vilket i sin tur leder till att det kommer att tillverkas för lite av de nya produkterna som uppfunnits.
- Nya idéer kan också leda till teknisk utveckling som är skadlig för samhället och naturen. Då är det viktigt med regleringar, till exempel skatter på skadliga utsläpp och annat som är dåligt för oss människor. I Paul Romers modell finns riktlinjer för olika typer av regleringar.
- För att få teknisk utveckling att fungera på ett bra sätt för alla krävs exempelvis att stater och institutioner investerar i forskning och utveckling samt ett fungerande patentsystem, som både hjälper innovatören och ser till att människor kan få tillgång till innovationen utan att den blir för dyr.

Klimatförändring och ekonomi

- Människan påverkar klimatet och medeltemperaturen har ökat snabbt under de senaste hundra åren. När William Nordhaus började forska i början av 1970-talet blev han medveten om problemet med global uppvärmning. Han utvecklade verktyg för att kunna beräkna hur koldioxidutsläpp, ekonomi och energianvändning påverkar varandra. Verktygen och beräkningarna blev till en modell som var banbrytande och nu används av IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change).
- I modellen kan vi beräkna vad konsekvenserna blir om vi fortsätter att producera på samma sätt som nu, och vad som händer om vi ändrar produktionsätt.
- Med hjälp av sin beräkningsmodell kom William Nordhaus fram till att det bästa sättet att minska utsläppen skulle vara att skapa ett globalt system för skatt på koldioxidutsläpp. Tanken är att varje producent som förorenar ska betala den beräknade samhällskostnaden för sina utsläpp.
- Med hjälp av modellen kan vi till exempel beräkna hur hög koldioxidskatten ska vara om vi vill förhindra att temperaturen ska gå upp med mer än 1,5 grader.

Nytan

- William Nordhaus och Paul Romer löser inte själva problemen med klimatförändringarna men levererar var för sig viktig forskning som ger politikerna möjlighet att ta beslut som leder till hållbar utveckling och global ekonomisk tillväxt.

Citat

- 2018 års ekonomipristagare Paul Romer påminner oss om att teknologi inte är något som bara händer, som vädret. Det är ett verktyg som vi kan kontrollera.

